

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

УДК 378.01

DOI: 10.30977/BUL.2219-5548.2020.90.0.167

УМІННЯ НАВЧАТИСЯ ЯК ПІДґРУНТЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Бондаренко В. В., Шеїн В. С.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

***Анотація.** В умовах глобалізаційних процесів сучасного суспільства проблема академічної доброчесності набуває дедалі більшого значення. Стрімкий розвиток технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують процес використання та поширення інформації, але разом із цим набувають усе більших обертів процеси запозичення, привласнення й використання чужих ідей та думок. Академічна доброчесність у системі вищої освіти України сьогодні вже стала не просто питанням якісної освіти – це вже повноцінна національна потреба. У сучасних педагогічних дослідженнях досить велика увага приділяється питанням якості вищої освіти, адже без якісної освіти неможливо підготувати повноцінного професіонала, конкурентоспроможного на сучасному ринку праці фахівця. У дослідженні автори теоретично обґрунтовують проблему вміння навчання як підґрунтя академічної доброчесності в закладах вищої освіти України.*

***Ключові слова:** академічна доброчесність, якість вищої освіти, інноваційна технологія навчання, методика навчання, дистанційне навчання, фахова підготовка.*

Вступ

Національний науково-технічний прогрес та економічний успіх практично всіх держав світу безпосередньо залежать від розвитку освітніх систем у кожній окремо взятій країні, й Україна в цьому сенсі не є винятком. Але, з невідомих нам причин, ще й досі в нашій країні чомусь вважають, що для досягнення високого рівня життя потрібно підняти економіку країни до рівня європейських та світових стандартів. На наш погляд, і це підтверджено практикою провідних економічно розвинених країн, економічних успіхів неможливо досягти без розвинутої початкової та вищої національної освітньої системи. Тобто без пріоритету освіти неможливо досягти успіхів у розвитку науково-технічного прогресу країни.

Наочним прикладом цього може слугувати Китай і шляхи його виходу з країни із занедбаною внаслідок різноманітних економічних і політичних експериментів, суб'єктивних й об'єктивних причин економікою на провідні світові позиції. Тривалий час китайці намагалися досягти успіху не за рахунок розвитку освіти та науки, а за рахунок екстенсивного способу збільшення обсягів виробництва, шляхом кількісного приросту всіх елементів продуктивних сил, насамперед чинників виробництва за умови незмінного рівня технічної основи, промислового шпи-

гунства й копіювання науково-технічних успіхів розвинених країн світу. За такої політики інноваційний розвиток країни просто «пробуксовував», тільки після зміни вектора розвитку в напрямку освітньої системи почали відбуватися науково-технічні й економічні успіхи країни. Підтвердженням цього факту є те, що Китай сьогодні вийшов на третє місце у світі за кількістю навчання іноземних студентів. За даними Міністерства іноземних справ Китаю 2019 р. там навчалось понад 500 тисяч іноземців. Приріст кількості іноземних студентів за останні п'ять років (з 2014 до 2019 рр.) становить 35 %. Сьогодні за кількістю іноземних студентів Китай поступається лише США та Великобританії. Саме кількість іноземних студентів у країні є одним з головних показників того, що свідчить про успіхи освітньої системи країни.

Аналіз публікацій

В умовах глобалізаційних процесів сучасного суспільства проблема академічної доброчесності набуває дедалі більшого значення. Стрімкий розвиток технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують процес використання та поширення інформації, але разом із цим набувають усе більших обертів процеси запозичення, привласнення й використання чужих ідей та думок [1, с. 170].

Академічна доброчесність у системі вищої освіти України сьогодні вже стала не просто питанням освіти – це вже повноцінна національна потреба. У сучасних педагогічних дослідженнях досить велика увага приділяється питанням якості вищої освіти, адже без якісної освіти неможливо підготувати повноцінного професіонала, конкурентоспроможного на сучасному ринку праці фахівця.

Зазначеній освітній проблемі все більшої уваги приділяють вітчизняні педагоги-практики та вчені: А. Артюхов, І. Дегтярьова, Н. Сорокіна, Т. Фініков та багато інших.

Мета і постановка завдання

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні проблеми уміння навчатися як підґрунтя академічної доброчесності в закладах вищої освіти України.

З огляду на те що Україна, хоч і не дуже значними темпами, але все ж таки крокує до Європейської спільноти, її заклади вищої освіти повинні відповідати високим європейським стандартам. На жаль, сьогодні до рейтингу кращих ЗВО світу (QS 2019, який було оприлюднено в лондонській «Гардіан») входять лише шість українських ЗВО й найкращий з них – Харківський національний університет ім. В. Каразіна посідає лише 481 місце.

З моменту старту спільного проекту Міністерства освіти України й Американських Рад з міжнародної освіти в Україні (США) пройшло небагато часу й тому не можна сказати, що освітня педагогічна спільнота остаточно визначилась зі шляхами формування нової академічної культури в Україні. У численних публікаціях, присвячених питанням подолання корупційної практики в діяльності національних закладів вищої освіти існує дуже багато точок зору та пропозицій щодо вирішення зазначеної проблеми. Але, на наш суб'єктивний погляд, дуже багато пропозицій, які нагадують першотравневі гасла часів Радянського Союзу. Наприклад, «... прагнення до чіткішого розуміння цінностей та установок щодо конкретної мети, тенденція до постійного контролю своєї діяльності, залучення емоційного чинника до мотивації в процесі діяльності, готовність і здатність навчатися, удосконалюватися самостійно...» тощо [2, с. 25–26].

Ще однією проблемою освіти взагалі, й вищої освіти зокрема, є її консервативність. Світ і ситуація у світі розвиваються й змінюються такими темпами, що освітня систе-

ма України просто не встигає під них підлаштовуватись. А зважаючи на те, що однією з головних педагогічних аксіом є аксіома про те, що не освіта повинна доганяти економічний і технічний розвиток держави, а світ має наздоганяти освіту. Якщо ця умова не дотримується – можна забути про прогресивний розвиток людства й суспільства взагалі.

Реалізація мети цієї наукової розвідки передбачає вирішення таких завдань:

1) аналіз наукової літератури стосовно проблем академічної доброчесності в закладах вищої освіти України;

2) визначення й практичні рекомендації щодо шляхів подолання зазначеної науково-педагогічної проблеми в практичній педагогічній діяльності у ЗВО України.

Виклики часу та інноваційні підходи до системи вищої освіти в Україні

З огляду на той факт, що сучасний світ регулярно створює нам нові виклики, дедалі актуальнішими стають навички вміння швидко пристосовуватися під виклики часу. Особливим викликом для національної освітньої системи стала коронавірусна пандемія COVID-19. Тривалий карантин у школах і закладах вищої освіти змусив усіх нас миттєво перейти на віддалене, чи дистанційне, навчання – це стало насправді серйозним викликом для всієї освітньої системи України. Незважаючи на те, що вже понад два десятиліття педагоги всіх рангів, наукових ступенів і звань говорять про нові шляхи розвитку освітньої системи, сучасні методики навчання, інноваційні технології, проблеми цифровізації освітнього простору, проголошення дистанційної освіти як провідного напрямку розвитку педагогічної думки, значних зрушень у цій царині так і не сталося. Дистанційна освіта ще й досі залишається на стадії проб і помилок.

Якщо говорити про світову та європейську тенденції розвитку освітніх систем, то дистанційне навчання сьогодні у прогресивних країнах є єдиною альтернативою традиційним освітнім системам. Ця ситуація викликана тим, що сьогодні майже 850 мільйонів студентів і школярів у світі перебувають на карантині, викликаному пандемією коронавірусної інфекції COVID-19.

Україна ж, уже традиційно, іде своїм відмінним від усіх шляхом. Незважаючи на законодавче закріплення в Законі України «Про освіту» різних варіантів шляхів здобуття освіти (зокрема передбачені дистанційна

та мережна освіта), реалізація цих положень на практиці триває недостатньо ефективно [3]. Такий розрив між рівнями якості освіти в різних регіонах пояснюється тим, що в нас і досі зберігається суттєвий розрив між якістю освіти в сільській та міській місцевостях. Якщо ж говорити про цифровізацію та дистанційну освіту, то, за даними Державної служби статистики України на 2019 р. [4], в Україні ще залишаються області, де до 20 % шкіл узагалі не мають підключення до Інтернету, а половина шкіл мають підключення зі швидкістю всього 30 мегабіт за секунду, що не дає змоги реально використовувати електронні навчальні ресурси. На жаль, в Україні розробка дидактичних матеріалів для дистанційної технології навчання істотно відстає від розвитку її технічних засобів. Більше того, інтерактивні онлайн-сервіси з лекційним матеріалом, заняття в режимі відеоконференцій, електронні підручники, тестування, зрізи знань – це все те, що на сьогодні є абсолютно недоступним для значної кількості сільських шкіл.

Ще однією значною проблемою, що стоїть перед закладами вищої освіти України є той факт, що переважна більшість студентів ЗВО елементарно не вміють навчатися. За нашими спостереженнями, майже 70 % абітурієнтів, які приходять на перший курс технічного вишу, не вміють навчатися. Вони не знають, як конспектувати лекції, не вміють шукати інформацію за межами навчального посібника, або навпаки – не вміють шукати матеріал у підручнику, не навчені групувати інформацію та робити висновки, не знають як виокремлювати основне повідомлення від другорядного, не вміють формулювати свої думки й оформляти їх у висловлювання. Проблема, на наш погляд, полягає в тому, що випускники шкіл за час отримання середньої освіти так і не набули навичок навчатися. Звісно, вони, принаймні значна кількість випускників шкіл, вступають до ЗВО, а потім отримують дипломи бакалаврів і навіть магістрів, але зможуть навчатися лише на четвертому-п'ятому курсах, і це в кращому випадку.

І головна, на наш погляд, проблема – це питання якості вищої освіти.

Оскільки в центрі нашої уваги вища технічна освіта, то перше і, на наш погляд, основне питання, на яке потрібно дати відповідь, – чи можна навчити того, хто не мотивований на отримання вищої освіти, і чи потрібно таких студентів навчати взагалі [5, с. 9].

Нова освітня парадигма, орієнтована на розвиток особистості, на її активність у навчальному процесі, вимагає змін у технологіях навчання. І тут на перший план виходить якість знань. Якість знань, за визначенням Р. Гуревича, передбачає співвіднесення видів знань (закони, теорії, прикладні, методологічні, оцінні знання) з елементами змісту освіти й тим самим з рівнями засвоєння [6, с. 371].

Час і конкуренція на ринку праці висувають усе більш жорсткі вимоги до системи вищої професійної освіти в Україні. Особлива увага приділяється якості випускників вищих технічних навчальних закладів освіти. Сьогодні дуже важливо, щоб випускники вищих технічних закладів освіти володіли певним набором професійних і соціально-культурних якостей:

- професійно сформованими навичками усної та писемної комунікації;
- навичками роботи з інформаційними технологіями;
- основами математики й природничих наук;
- уміли критично мислити;
- мали сформовану потребу у самовдосконаленні через процес безперервної освіти;
- уміли працювати в колективі і з колективом;
- були творчими й ініціативними, здатними до постійної роботи, яка вимагає максимального напруження сил;
- отримували моральне задоволення від роботи в умовах здорової конкуренції;
- були постійно орієнтованими на кінцевий результат своєї діяльності й не боялися приймати самостійні рішення.

Отже, для сучасного суспільства потрібні всебічно розвинені люди, професіонали, які не потребують постійного керівництва, здатні діяти в умовах невизначеності, проводити самостійний пошук вирішення складних проблем. Для досягнення поставленої мети, формування кваліфікованого фахівця потрібні певні умови. Такими умовами є якість освітнього середовища.

Висновок

У процесі аналізу теоретичних основ можна дійти висновку про те, що скільки б ми не говорили про внутрішню та зовнішню навчальну мотивацію, скільки б не закликали до боротьби з корупцією в системі вищої освіти, одними закликами чи каральними

заходами ми не зможемо досягти бажаного результату.

Уміння навчатися як підґрунтя академічної доброчесності в закладах вищої освіти України насамперед залежить від безпосередньої організації процесу навчання, якості навчальної інфраструктури, якості студентів, тобто їхнього вміння навчатися та їхньої мотиваційної готовності до навчального процесу; якості оцінки й оцінювання результатів процесу навчання, а саме їхньої прозорості й об'єктивності.

Перспективи подальших досліджень

Звісно, авторами не розкрито всіх проблем формування навичок академічної доброчесності в закладах вищої технічної освіти України. Окрім того, кожна проблема – це нові можливості й гарний привід, щоб нарешті почати робити те, що давно потрібно було зробити:

– школярів і студентів навчити вчитися самостійно;

– шкільних учителів і викладачів закладів вищої освіти через систему підвищення кваліфікації навчити активно користуватися, окрім традиційними методиками й технологіями викладання, технологіями дистанційного та змішаного навчання.

Для вирішення поставленого завдання, вважаємо за необхідне впровадити в навчальний процес закладів вищої освіти України, починаючи з першого семестру, курсу навчальної дисципліни «Правила й закони навчання у ЗВО».

Подальших досліджень потребує й оптимізація всієї системи вищої освіти, що відповідатиме сучасним вимогам ринку праці й інтеграційним процесам України до Європейської спільноти.

Література

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. С. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. 234 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>
2. Фініков Т. В. Академічна доброчесність: глобальний контекст та національна потреба. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнародний благодійний фонд «Міжнародний фонд досліджень освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. С. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. С. 9–3.
3. Закон України «Про освіту» від 30.03.2020 р. № 540-IX.

4. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html
5. Bondarenko V., Kopytkov D. Teacher of higher vocational school as a basis of education quality. *Вісник ХНАДУ*. 2017. Вип. 77. С. 7–12.
6. Гуревич Р. С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах: монографія. Вінниця: Планер, 2009. 410 с.

References

1. *Akademichna chesnist yak osnova staloho rozvytku universytetu* [Academic honesty as basis of steady development of university] / Mizhnarod. blahod. fond "Mizhnarod. fond. doslidzh. osvit. polityky"; zazah. red. T. V. Finikova, A. Ie. Artiukhova. Kyiv: Takson, 2016, 234 p. URL: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>
2. Finikov T. V. *Akademichna dobrochesnist: hlobalnyi kontekst ta natsionalna potreba*. [Academic respectability: global context and national necessity]: Akademichna chesnist yak osnova staloho rozvytku universytetu / Mizhnarodnyi blahodiinyi Fond «Mizhnarodnyi fond doslidzhen osvit. polityky»; zazah. red. T.V. Finikova, A.Ie. Artiukhova. Kyiv: Takson, 2016, pp. 9–36.
3. Zakon Ukrainy "Proosvitu" [A law of Ukraine is "On education" from 30.03.2020 r. № 540-IX].
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Government service of statistics of Ukraine]. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html
5. Bondarenko V., Kopytkov D. Teacher of higher vocational school as a basis of education quality. *Vestnyk KhNADU*, 2017, vol. 77, pp. 7–12.
6. Ghurevych R. S. *Teoriya i praktyka navchannya v profesijno-tekhnichnykh zakladakh* [Theory and practice of teaching in vocational schools]: monoghrafija. Vinnycja: Planer, 2009, 410 p.

В.В. Бондаренко, канд. пед. наук, професор кафедри філософії та педагогіки професійної підготовки Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, вул. Ярослава Мудрого, 25, 0971597762, vv_bond57@email.ua

В.С. Шеїн, канд. техн. наук, доцент кафедри технології машинобудування та ремонту машин Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, вул. Ярослава Мудрого, 25, 0971597762, sheinvitalis@gmail.com

Ability to learn as a basis for academic virtue in higher schools of Ukraine

Abstract. In terms of globalization of modern society, the problem of academic virtue is becoming increasingly important. The rapid expansion of technology and free access to intellectual property products facilitate the use and dissemination of information. At the same time the processes of borrowing, appropriation and using other people's ideas and thoughts also

gain great momentum. **The purpose of the research** is to study the problem of formation of academic virtue in the higher education system of Ukraine. Academic virtue today has become not just a matter of education, it is a national need. **The methodological approach** is based on a synthesis of viewpoints existing in modern pedagogical research, in which considerable attention is paid to issues of quality of higher education because without quality education it is impossible to train a full-fledged professional, competitive on the current labor market. In this research, modern scientists and teachers justify theoretically the problem of skill learning as the basis of academic virtue in institutions of higher education of Ukraine. **The result of scientific work.** The authors came to the conclusion that no matter how much we talk about internal and external academic motivation, no matter how much we call for the fight against corruption in higher education, appeals or punitive measures, we will not be able to achieve the desired result without the academic virtue. **The ability to learn** as the basis of academic virtues in institutions of higher education in Ukraine firstly depends on the learning process organization, quality of educational infrastructure, qualities of students, i.e. their ability to learn and their motivational readiness to the educational process; quality assessment and evaluation of the learning process results, i.e., their transparency and objectivity. **The practical significance** is that the authors propose to solve the problem by introducing the course of the discipline "Rules and laws of studying in higher schools" in the educational process of higher schools of Ukraine starting with the first semester.

Key words: academic virtue, the quality of higher education, innovative learning technology, learning methodology, distance learning, training.

Bondarenko V., PhD., professor of the Department of Philosophy and Pedagogy of Professional Training of Kharkiv National Automobile and Highway University, YaroslavMudriy str., 25, 0979332644, vv_bond57@email.ua,

SheinV, associate professor of the Department of Theories of engineer and repair of machines of Kharkiv National Automobile and Highway University, 0971597762, sheinvitalis@gmail.com

Умение учиться как основа академической корректности в учреждениях высшего образования Украины

Аннотация. В условиях глобализационных процессов современного общества проблема академической корректности приобретает все большее значение. Стремительное развитие технологий и свободный доступ к продуктам интеллектуальной собственности облегчают процесс использования и распространения информации, но, вместе с тем, приобретают все большую актуальность процессы заимствования, присвоения и использования чужих идей и мыслей. Академическая корректность в системе высшего образования Украины сегодня уже стала не просто вопросом качественного образования – это уже полноценная национальная потребность. В современных педагогических исследованиях достаточно большое внимание уделяется вопросам качества высшего образования, ведь без качественного образования невозможно подготовить полноценного профессионала, конкурентоспособного на современном рынке труда специалиста. В исследовании авторы теоретически обосновывают проблему умения учиться как основу академической корректности в заведениях высшего образования Украины.

Ключевые слова: академическая корректность, качество высшего образования, инновационная технология обучения, методика обучения, дистанционное обучение, профессиональная подготовка.

В.В. Бондаренко, канд. пед. наук, профессор кафедры философии и педагогики профессиональной подготовки Харьковского национального автомобильно-дорожного университета, ул. Ярослава Мудрого, 25.

0979332644, vv_bond57@email.ua,

В.С. Шейн, канд. техн. наук, доцент кафедры машиностроения и ремонта машин Харьковского национального автомобильно-дорожного университета, ул. Ярослава Мудрого, 25. 0971597762, sheinvitalis@gmail.com